

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző: *y-s.*

Cím: *Jávai muzeum a Logody-
utcában.*

Forrás: *Nemzeti Ujság*

Bp.
(Hely)

1931. VII. 19.
(Idő)

(Köt. v. füz.) (Oldal)

Osztályozás

708.5

Hely

Idő

"1931"

Személy

Helyszám

Jávai muzeum a Logody- 16 utcában

Wayang-babák, Naga-sárkányok, teljes Gamelán-orchester és más exotikus csodák egy budai házacskában

Déli nap tüze szikrázik a csendes és néptelen budai utcán. Harminc-harmincöt fokos hőség a szűkre szoruló ház sorok közt. Sehoh szemernyi árnyék. Kápráztat, vakít a fény. feloldódnak a konturok, minden remegő fényben porlik szét és vad színekre gyullad a meggyötört szem lázában. Szinte úgy érezzük, hogy a tropusok alatt vagyunk. A dzsungel tájékán sem dühönghet kegyetlenebbül a hőség. Mint valami várvavárt menedékbe, nyitunk be a kis budai ház fehér ajtaján. Megcsap az üdítő hűvös. A szív motorja megpihen, a tüdő tágul. De a meggyötört tekintet egyelőre még tétova bizonytalansággal mered a drága félhomályba. Mikor azonban magához tér, csak akkor van oka igazán ámulatba esni.

Mi történt? Hát nem volt álom az imént a tropusok illuziója. Vagy most álmodunk, hogy ide beléptünk ebbe a budai házikóba. Talán valami elvarázsolt indiai bungalowba jutottunk. A földről óriási krokodilus tátott toroka ásít föl. Olyan mint valami fehér szögekkel kivert irbontalan fogó. Sose láttunk ilyen hatalmas példányt.

— Három és fél méter hosszú ez az állat, — mondja a házigazda, akinek arcán látszik, hogy élvezi ezt a tiszta, száraz meleget s a

hosszu trópusi tartózkodás után fel sem veszi azt a kis hőemelkedést, amelyet mi itt már elviselhetetlennek találunk. — A legnagyobb, amit akkoriban Jávában láttak. Európába aligha került ennél nagyobb. Magam lőttem és alig tudtam kikészíttetni, mert a preparátornak nem igen volt hozzá megfelelő nagyságu edénye.

— Hát ilyen óriásira is megnőnek ezek a gyíkok?

— Lőttem egyszer egy 6 méter hosszút is. Ez valóságos kis sárkány volt már. Nagy pusztítást vitt véghez az ültetvény környékén. Embert is ölt. Megkértek, hogy szabadítsam meg tőle a vidéket. Napokig lestem rá, míg sikerült elejtenem. Mondhatom, úgy hatott rám, mikor az őszobótból kibukkant, mint valami dillurialis szörny. Csakugyan olyan hatalmasak voltak az arányai, hogy lehetetlenség lett volna kidolgoztatni. Csak a bőre három mázsát nyomott.

Zboray Ernő, a fiatal magyar utazó és ültetvényes meséli ezeket. Kilenc évet töltött Holland-Indiában a hevea-ültetvényeken és most, hogy hazatért, magával hozta nemcsak ezt a rendkívüli vadásztrofeumot, hanem minden drága kincsét, amit kilenc évi trópusi tartózkodása alatt gyűjtött. Zboray

Ernő, akit a *Nemzeti Ujság* olvasói jól ismernek érdekes, színes írásából, amelyekben kitűnő megfigyelőképességgel, megragadó elvességgel és közvetlenséggel festette az indiai szigetvilág életét, maga is költői lélek, akinek képzeletét megragadta az ősi hindu rege- és legendavilág, amelynek évezredek tradícióját őrzik a világhírű jávai wajangjátékok. Zboray Ernőt vonzotta ezeknek a csodálatos bábjátékoknak hihetetlen fantasztikuma, amelyekben a zabolátlan álmok gyermekesen naiv felfogás bájaival öltének földi formákat, lenyűgözte az a csodálatos gazdagságu művészet, amelynek rendkívülisége, pompája és exotikus szépsége egy ősi kultúra minden finomságának és motívumgazdagságának bélyegét hordja magán. Nem esoda hát, ha lankadatlan buzgalommal gyűjtötte, válogatta össze ennek a messzi színjátéknak minden rekvizitumát és egész kis muzeumot hozott magával, amely a maga nemében páratlan és teljességét tekintve is fölülmul minde hasonló tárgykörű európai gyűjteményt.

A gamelán-orchester hangszerei

Az első, ami a gyűjteményben figyelmünket megragadja, egy teljes *gamelan-orchester*. Európában megközelítőleg sincs olyan teljes gamelánhangszer-gyűjtemény, mint Zboray Ernőé. Hatalmas gong uralkodik a hangszerek fölött, amely fantasztikusan faragott állványon csüng szabadon. Az állványt, amely élénk piros és kék színekben pompázik, fölül két arany sárkány díszíti. Ezek a híres Naga-sárkányok. Torkos állatok, mert mind a kettő mohón harap bele a középütt álló zöld ananászba, amely bizony elég kicsi az ótvágyuk-

hoz képest. Az állvány párkányán ott a párnázott bunkóju gongverő, amellyel megkocantva, mélyen zengő, bánatos hangot ad a hatalmas réztányér.

A gong körül egészen különös szerkezetű hangszerek helyezkednek el: egy nagyobb és két kisebb méretű. Képzeljünk két egészen alacsony recamier-forma állványt, amelyről hiányzik a párnázás. Párnázás helyett a kötélfonatokon szájukkal lefelé fordított, lefelé szűkülő rézüstöcskék vannak, (szám szerint nyolc), valamennyi különbözőképpen hangolva a jávai skála szerint. Némelyik kis rézdob már olyan régi, hogy kilyukadt a sok veréstől. Van aztán két kisebb xylofon-szerű hangszer is, amelyen azonban falemezek helyett szintén jávai skála szerint hangolt rézlemezek sorakoznak. Kiegészíti még a zenekari felszerelést egy hosszukás hordóalakú, fakéregből készült, két végén bőrral bevont dob és egy kéthuros, szinte kínai formákban készült hegedű. Ennek a zenekarnak édes-bus, sokszor fájón egyhangu muzsikója kíséri a jávai ünnepeket.

Artyima és kísérete

A Szunda-szigetvilág s elsősorban a legnagyobb kulturájú Jáva ünnepeinek legvonzóbb látványosságai a wayangjátékok. A wayangjáték bábszínház, de tulajdonképpen kollektív művészi forma, amelyben együtt éli ki magát a Szunda-szigetek, a maláj néplélek költői és képzőművészeti hajlandósága és előadó tehetsége. Van egy különös válfaja, az árnyjáték, amelyet lapos bábokkal játszanak kifesztített és erősen megvilágított fehér vászonfal mögött. Ezeknek az árnypantomimeknek a bábjai bőrből készülnek,

mozgatható tagokkal. Valósággal tombol bennök a malájok mindenben rontó gonosz démonokat sejtő fantáziája. A leggroteszkebb szörnyalakok a szereplői ezeknek az árnyjátékoknak s kidolgozásuk a leggazdagabb és legfinomabb pointilista művészettel készül és felülmúlja a legbonyolultabb és legfinomabb szálu csipkedíszit.

Az igazi wayangfigurák azonban plasztikus babák, amelyeknek fantasztikus fejük, szabatosan megformált törzsük és mozgatható karjaik vannak. Alsó testüket bambuszmad tartó-pálca hegyesíti és ez különböző színű és mintájú batikszövetbe van takarva.

A wayangjátékok leginkább a Mahabharata jeleneteit viszik színpadra. De az előadók részben költői is a játékoknak és kifogyhatatlan ötletű rögtönzésekkel fejlesztik tovább főleg humoros vagy groteszk irányba a régi hős-legendát.

A játékok főhőse *Artyima* s körülötte csoportosulnak a különböző istenek, félistenek, hősök, démonok, varázslók, rabszolgák, bohócok. A legendák forrása még az ősi hindu kultúra, de befurakodtak már buddhista elemek is és a Szunda-szigeteken erősen térthódító mohamedánizmus is rányomta már bélyegét a játékokra. Ez főleg a bábokon nyilatkozik meg. A mohamedánnak nem szabad emberi alakot ábrázolnia. Éppen azért minden báb arckifejezésébe valami állati vonást visznek be és ezzel játsszák ki a tilalmat. Különben szabály, hogy a felsőbbrendű lényeknek fehér az arcszínük és hegyes az orruk. Annál előkelőbb helyet foglalnak el tehát a hierarchiában, mennél inkább eltérnek a helyi típustól. A rabszolgák arca már egészen sötétbarna és az orruk lapos.

Megkülönbözteti még a bábokat csodálatos gazdagságu fejdíszük is, amely valamennyi wayangfiguránál más és más. Ezek a megkülönböztető jelek, amelyekről a jávai néző nyomban felismeri a színpadra lépő alakokat. Egyébként a jávaiaknak legfőbb vonatkozása a bábjáték, amelyet naphosszat elnéznek s amelyekből nehezen hódítja el őket a lassankint meghonosodó színészet.

Zboray gyűjteményében közel száz különböző vajangbábu van. Minden darab egy kis műremek, amelyből egy egész ősi kultúra ki-mondhatatlan varázsa sugárzik felénk.

A szimbolikus kulisszák

A régi shakespearei színpadnak nem voltak diszletei. Egyszerűen kiakasztottak egy táblát és arra írták fel, mit ábrázol a szín. Ilyen-

formán van valahogy a wayangjátékoknál is. De itt nem feliratos táblák, hanem szimbolikus jelzések helyettesítik a diszletet. Naiv elképzeléssel készült, stilizált színes rajzocskák ezek. Leszurnak például egy legyezőformájú képet, amelyen kuszán egymásbafonódó ágak közt majmok, madarak ugrálnak. Ez a diszlet az erdőt jelképezi. Más diszleten hajó jelzi a tengert. Vannak ilyen legyezőkre festett kis miniatűr csataképek, amelyek a középkori krónikák naiv ábrázolásaira emlékeztetnek. Ezek azt jelzik, hogy a szín esztétér. Ezeknek a csataképeknek nagy a változatoságuk. Az egyik valóban a krónikás ősidőkre visz vissza. A másikon a bennszülött hadsereg jelenik meg. Van, amelyik modern európai katonaságot ábrázol ágyukkal. Egész sora van a különböző állatkulisszáknak, a stilizált elefántoknak, tigriseknek, majmoknak, tevéknek. Ezek a kulisszaszimbólumok bőrből kivágott lapok, élénk lakkozott színekkel kifestve. Valamennyi rendkívül ötletes és naivságában is szuggesztív erejű művészi megnyilatkozás.

A gyűjtemény többi része

Zboray szemmel láthatólag a szunda népművészetnek erre a legjellegzetesebb és minden művészeti ágat felölelő alkotására, a wayangjáték kellékeire helyezte gyűjtő tevékenységének súlypontját. Vannak azonban gyűjteményében más érdekes tárgyak is. Különösen finom munkájú rézművek. Az egyik ilyen rézmunka miniatűr szumatrai házat ábrázol. Vannak remek veretű edényei. Betel étkező-készletek. Különösen szépek a gazdagdíszű jávai és bornei fegyverek. Ezenkívül változatos fotografiai anyag egészíti ki a gyűjteményt, amely a holland-indiai élet érdekes dokumentumait tartalmazza.

A gyűjtemény mindenestre igen eredeti és gazdag. Nemcsak látványosságnak megragadó, hanem komoly művészeti és tudományos értéke is van. Igazán kívánatos volna, ha a gyűjtemény megtekintését valami uton-módon a szélesebb rétegű nyilvánosság számára is lehetővé tennék.